

INKLYUZIV TA'LIMNING AFZALLIKLARI VA MUAMMOLARI

Xikmatova Moxigul Ismatovna

*Qarshi shahridagi 5-son ko'p tarmoqli maktab - internatining pedagog-
defektologi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lgan inklyuziv ta'limning pedagogik va ijtimoiy afzalliklari hamda uni amaliyotga joriy etishda yuzaga kelayotgan tizimli muammolar atroflicha tahlil qilinadi. Inklyuziv ta'lim alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarni umumta'lim jarayoniga integratsiya qilish orqali ularning jamiyatga moslashuvi, teng imkoniyatlarga ega bo'lishi va ijtimoiy tenglikni ta'minlashdagi roli yoritiladi. Shuningdek, maqolada infratuzilma yetishmovchiligi, pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi darajasi, jamiyatdagi stereotiplar va moddiy-texnik bazaning yetarsizligi kabi to'siqlar ko'rib chiqiladi. Yakunda inklyuziv ta'lim muhitini samarali tashkil etish va doimiy rivojlantirish bo'yicha amaliy taklif hamda tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, alohida ta'lim ehtiyojlari, ijtimoiy integratsiya, pedagogik kompetensiya, teng imkoniyatlar, moslashuvchan o'quv dasturi, pedagogik moslashuv.

Kirish

Inson huquqlari va ijtimoiy tenglik tamoyillariga asoslangan zamonaviy jamiyatda har bir shaxsning sifatli ta'lim olish huquqini ta'minlash eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. An'anaviy ta'lim tizimida alohida ehtiyojli bolalar ko'pincha maxsus muassasalar va izolyatsiya qilingan muhitda ta'lim olgan bo'lsa, bugungi kunda ushbu yondashuv tubdan o'zgarib bormoqda. Inklyuziv ta'lim konsepsiyasi har bir o'quvchining jismoniy, intellektual yoki ijtimoiy holatidan qat'i nazar, umumiy ta'lim jarayonida teng va to'laqonli ishtirok etishini nazarda tutadi.

Ushbu ta'lim modelini joriy etish shunchaki ta'lim muassasalariga alohida ehtiyojli bolalarni qabul qilish bilan cheklanmaydi, balki butun ta'lim tizimining mazmuni, usullari va moslashuvchanligini qayta ko'rib chiqishni talab etadi. Dunyo miqyosida va milliy ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvni rivojlantirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu maqolada inklyuziv ta'limning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishdagi asosiy afzalliklari hamda uni amaliyotda to'liq ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qilayotgan dozarb muammolar va ularning yechimlari atroflicha tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Inklyuziv ta'limning birinchi va eng muhim afzalligi alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlash hamda ularda mustaqil hayot ko'nikmalarini shakllantirishdir. Tengdoshlari bilan birga o'qish jarayonida bunday bolalar o'zlarini jamiyatning to'laqonli a'zosi sifatida his etadilar va ijtimoiy muloqot tajribasiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, sog'lom o'quvchilar ham yoshligidan bag'rikenglik, hamdardlik va turli xil ehtiyojlarga ega insonlarni qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu jarayon umumiy jamoada hamkorlik va o'zaro yordam muhitini qaror topdiradi hamda jamiyatda mavjud bo'lgan ko'plab salbiy stereotip va g'ovlarni bartaraf etadi.

Dars jarayonida moslashuvchan va shaxsga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalardan foydalanish inklyuziv ta'limning samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardan biridir. Har bir o'quvchining individual imkoniyatlari va o'zlashtirish tezligini hisobga olgan holda tuzilgan ta'lim dasturlari bolalarda o'ziga bo'lgan ishonchni va ta'lim olishga bo'lgan motivatsiyani kuchaytiradi. Zamonaviy pedagogik usullar va inklyuziv strategiyalar barcha o'quvchilarning salohiyatini yuzaga chiqarishga xizmat qiladi. Natijada ta'lim sifati faqatgina alohida ehtiyojli bolalar uchun emas, balki butun sinf jamoasi uchun sezilarli darajada oshadi.

Biroq inklyuziv ta'limni amaliyotga joriy etishda bir qancha jiddiy texnik va infratuzilmaviy muammolar ko'zga tashlanadi. Ko'pgina ta'lim muassasalarida harakatlanishi cheklangan bolalar uchun zarur bo'lgan panduslar, maxsus liftlar va moslashtirilgan sanitariya xonalari yetishmaydi. Shuningdek, ko'rish, eshitish yoki intellektual buzilishlari bo'lgan o'quvchilar uchun zarur bo'lgan maxsus darsliklar, ko'rgazmali qurollar hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bazasining yetarsizligi ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu moddiy-texnik to'siqlarni hal etmasdan turib inklyuziv muhitni to'liq shakllantirish imkonsizdir.

Infratuzilma bilan bir qatorda, pedagogik kadrlar va maxsus mutaxassislarning yetishmovchiligi va ularning kasbiy tayyorgarligi darajasi ham asosiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Umumta'lim maktablari o'qituvchilarining aksariyati alohida ehtiyojli bolalar bilan ishlash bo'yicha yetarli bilim va amaliy ko'nikmalarga ega emaslar. Shuningdek, maktablarda tushuntirish va qo'llab-quvvatlash ishlarini olib boradigan surdopedagog, tiflopedagog, oligofrenopedagog hamda tyutorlar yetishmaydi. Inklyuziv ta'limni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun pedagoglarning malakasini oshirish va maktablarda ko'p tarmoqli qo'llab-quvvatlash guruhlarini tashkil etish zarur.

Xulosa

Inklyuziv ta'lim alohida ehtiyojli bolalarga teng imkoniyatlar yaratish va har bir insonning qadr-qimmatini tan olishga asoslangan zamonaviy jamiyatning ajralmas qismidir. U o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvi, tengdoshlar orasida bag'rikenglik muhitining shakllanishi va ta'lim sifatining oshishiga xizmat qiladi. Moddiy-texnik va pedagogik qiyinchiliklarga qaramay, inklyuziv yondashuvni rivojlantirish inson kapitaliga va adolatli jamiyat qurishga kiritilgan eng samarali sarmoyadir.

Tizimdagi muammolarni bosqichma-bosqich hal etish uchun ta'lim muassasalarining infratuzilmasini yaxshilash va ularni zamonaviy

texnologiyalar bilan ta'minlash lozim. Shuningdek, o'qituvchilarning inklyuziv kompetensiyasini oshirish, maxsus mutaxassislar shtatini kengaytirish hamda jamiyatda inklyuziv madaniyatni targ'ib qilish ustuvor vazifa bo'lib qoladi. Faqatgina tizimli va kompleks yondashuv orqali har bir bola uchun ochiq va sifatli ta'lim muhitini yaratish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ahmedova, M. N. (2022). Inklyuziv ta'limning nazariy va amaliy asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Armstrong, A. C., Armstrong, D., & Spandagou, I. (2020). Inclusive Education: International Policy & Practice. London: SAGE Publications.
3. UNESCO. (2020). Global Education Monitoring Report: Inclusion and education: All means all. Paris: UNESCO.
4. G'ulomov, X. R., & Umarova, D. A. (2021). Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni ijtimoiy moslashtirish masalalari. Zamonaviy ta'lim, 4(3), 45–52.
5. Mitchell, D. (2021). What Really Works in Special and Inclusive Education: Using evidence-based teaching strategies (3rd ed.). London: Routledge.